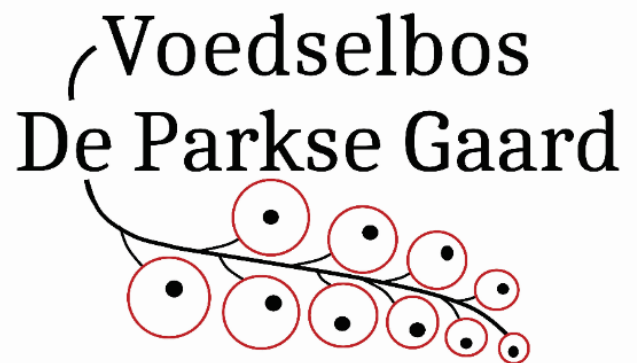

Jaarverslag 2017

Voedselbos De Parkse Gaard

Inhoud:

Inleiding	1
1 Beheer van het terrein	2
Inleiding	2
Inboet en nieuwe aanplant	2
Bodem	3
Biodiversiteit	3
Bijzonderheden groei en bloei	4
2 Sociaal beheer en communicatie	5
Inleiding	5
Activiteiten	5
Communicatie	6
3 Commercieel beleid	7
Inleiding	7
Oogst	7
Contacten	7
Bijlage: Weeroverzicht 2017	8

Inleiding

Na een zachte winter, met toch nog sneeuw in januari en verraderlijke nachtvorst in april, begon het tweede jaar van voedselbos De Parkse Gaard, gelegen in deelgebied De Park, onderdeel van Park Lingezege. Gemeente Overbetuwe.

Dit tweede jaarverslag omvat het kalenderjaar 2017. Omdat het eerste jaarverslag de periode vanaf de start in maart 2016 tot maart 2017 besloeg, is er een paar maanden overlap. Deze twee wintermaanden bieden toch weinig stof tot schrijven dus dit is niet echt merkbaar.

Het jaarverslag is opgebouwd uit hoofdstukken over respectievelijke 1. Beheer terrein, 2. Sociaal beheer, 3. Commercieel beheer.

In De Park werden twee nieuwe voedselbossen aangelegd: De Santackergaard als directe buur en het Appelland tegen Elst aan waardoor op in totaal vijf percelen een vorm van voedselproductie in combinatie met natuur in praktijk gebracht wordt. Contacten met deze 'buren' en met de parkorganisatie van Park Lingezege verlopen in goede verstandhouding

1. Beheer van het terrein

Inleiding

Na het eerste jaar is verder gegaan met beheer van de 1,5 ha. Parkse Gaard volgens ideeën van permacultuur.

De kenmerken die in een natuurlijk bos zorgen voor een stabiel ecosysteem dat toeneemt in vruchtbaarheid, productie en biodiversiteit proberen we over te nemen in een aangeplant terrein waar de soorten uitgekozen zijn op het voedsel dat ze voortbrengen. **Daarnaast is het belangrijk te letten op hun plaats die in de onderlinge samenhang van een natuurlijk systeem. Het is uiteraard onvermijdelijk dat de tijd tot dit uitgroeit tot een natuurgebied dat zich** min of meer zelf in stand houdt, dat volop eetbare gewassen voortbrengt en een grote biodiversiteit onderdak biedt, een flink aantal jaren bedraagt. Dit tweede jaar komt duidelijk nog niet in de buurt van deze fase. Het is nu nog opstarten, met alle problemen/ uitdagingen van dien en de kansen om nieuwe dingen te verkennen.

Daarnaast is het sociale aspect van groot belang: mensen betrekken bij de nieuwe combinatie van natuur en landbouw, mensen erover informeren en door de uiteindelijke oogst als streekproduct af te zetten de lokale economie te versterken. Samenwerking met andere partijen met andere partijen is hiervoor in de toekomst nodig en wordt gezocht.

Aandacht gaat daarbij uit naar:

- Gezonde bodem, grond niet bewerken is hierbij belangrijke 'activiteit'. Doen ontstaan van een gunstig bosklimaat, dat door hogere luchtvochtigheid en hogere temperatuur gunstig is voor begroeiing, door een omringende hoge beplanting vooral aan de dominante windzijde waar een rij elzen staat.
- Door aanplant van soorten van in verschillende hoogtes op eenzelfde oppervlakte neemt opbrengst toe en kunnen soorten profiteren van elkaars gunstige invloed (insecten verdrijven, mineralen 'oppompen' met diepe wortels die door vertering van blad ten goede komen aan andere vegetatie, schaduw geven, stikstof binden etc.).
- Mensen betrekken door mee te laten doen, activiteiten te organiseren en ingaan op vragen voor rondleidingen etc.

Inboet en nieuwe aanplant

Na de aanplant in voorjaar 2016, was het voorjaar van 2017 de tijd voor aanplant van wat in 2016 niet leverbaar was en voor de inboet van wat het eerste jaar het niet gered heeft.

Daardoor is nu ook de oostelijke boomgaard, dat zijn de drie rijen die over de hele lengte van het terrein aan de buitenkant staan, zichtbaar vanaf het circuit op het dijkje, compleet. Deze heeft een exotischer karakter dan de boomgaard aan de noordwestkant. Beide zijn gescheiden door de poel met een wal aan de noordkant, gelegen in de knik van het perceel.

Nu staan in de exotische 'verrassings'boomgaard ook amandelbomen, perziken en **onder** meer nashiperen. De net aangeplante amandelen lieten in hun eerste voorjaar al zien hoe mooi hun bloesem is. Er viel één amandel oogsten, van de boom die er het aller slechtst bijstaat. Met de moeder wanhoop voortgebracht?

Ook nieuwe struiken kwamen er, zoals de schapenbes, duindoorn en olijfwilg van de soort Umbellata. Op de wal bij de poel kwamen de walnotenbomen. Twee walnoten van een andere soort

dan de gewone regia, de hartnoten, (*Juglans ailantifolia*) werd in de zomer opgehaald bij De Smallenkamp in Nunspeet waar ze ‘gemaakt’ werden. Met hun nauwelijks 20 cm hoogte zijn ze nog alleen maar een belofte van de enorme bomen die ze gaan worden. Vooraf vroegen of de bomen in de auto te vervoeren waren of dat een aanhangwagentje nodig was. Dit vonden de kwekers van De Smallenkamp zo grappig dat ze de geënte takjes gratis mee gaven.

De derde rij van de traditionele boomgaard aan de noordwestkant is ook vol geplant, met kweeperen, mispels en pruimen.

Behalve nieuwe soorten was er ook inboet. Dat enkele boompjes die in de nachtvorst van 23 april 2017 doodgevroren leken te zijn en in de tweede helft van de zomer nog ergens energie hadden om opnieuw uit te lopen, maakte de inboet weer kleiner. Het betreft Japanse krentenboom (*Hovenia dulcis*), judasboom (*Cercis siliquastrum*) en Uiensoepboom (*Toona sinensis*).

Vooraf bij de struiken was inboet nodig, rozebottels, met name en kleine aantallen van de vele andere soorten. Dat zelfs een taaie soort als de vlier het op dit terrein moeilijk heeft is opmerkelijk. De nieuwe bomen werden in 2016 geplant door mensen van Van der Bijl & Heerman uit Opheusden. Maar vele nieuwe en vervangende struiken werden door de beheergroep zelf geplant.

Nieuw ‘ontgonnen’ is een stukje bij de pomp waar voornamelijk permanente groentes en kruiden als kardoer en kraailook staan.

Bodem

De kwaliteit van de bodem was vanaf het begin een punt van aandacht door het heel beperkte bodemleven en geringe aanwezigheid van organisch materiaal en vele nodige mineralen. Standaardoplossingen zijn toegepast zoals: bodem altijd bedekt laten, geen grondbewerking om de schimmels en bacteriën en het andere bodemleven dat vaak het beste functioneert op een bepaalde diepte, niet te vernietigen, verspreiden van stro als mulch om kale bodemplekken te beschermen tegen uitdrogen en teveel water en als voedsel voor bodemleven. Ook niet nodeloos over de grond lopen is iets om op te letten. (compactie heeft negatieve invloed op bodemontwikkeling). Aanplant van stikstofbindende gewassen.

Nadat in het voorjaar een zak met standaard mycorrhiza voor fruitbomen is toegediend aan de appelbomen deden eind van de zomer mensen van het bedrijf Biomygreen uit Velp een steekproef om de grond te onderzoeken. De grond rond nashipeer en een appelboom werden geanalyseerd. Het uitslag was zeer verontrustend. Een kleine positieve invloed van de eerdere toediening van mycorrhizas bij de appel was merkbaar maar de ziekteverwekkende schimmels en het ontbreken van benodigde stoffen was zo erg dat besloten werd tot een aanpak die Biomygreen adviseerde: het toedienen van hun mycorrhiza-soort, beluchten met behulp van een riek rond de fruitbomen, strooien van heel dun laagje goede, fijne compost. Het geadviseerde toedienen van zeoliet omdat een dergelijk product, van vulkanische oorsprong en elders afgegraven niet paste bij onze manier van werken. De samenwerking met Jacqueline Baar van Biomygreen was heel prettig. In oktober zijn de maatregelen toegepast.

Biodiversiteit

De kracht van de natuur schuilt voor groot deel in de veelheid aan diersoorten die in het gebied leven. Zij verrichten veel wat in politiek jargon ‘ecosysteemdiensten’ heet. Anders gezegd: ze zorgen voor een stabiel ecosysteem waarin evenwicht kan heersen en een natuurlijke kringloop heerst.

De steenuilenkast wordt geplaatst

- Ten behoeve van bestuivers is een insectenhotel gebouwd bij de poel. Het geraamte is door een klas kinderen van basisschool Sunte Werfert ingevuld met strobundels en hout en stenen.
- In een knotwilg is een steenuilenkast geplaatst.
- Een van de beheergroep is imker en heeft zijn eigen bijenstal staan op het terrein.
- Aandacht voor de bloesemboom is er om van het vroege voorjaar tot ver in de herfst bloeiende planten te hebben zodat insecten altijd wat te eten hebben.
- De aanwezigheid van permanent water brengt eigen leven naar De Parkse Gaard. Behalve groene kikkers ook soorten als libellen en waterjuffers. Vogels vinden hier hun voedsel.

Om een vinger aan de pols te houden is monitoring nodig. Daarmee wordt op termijn duidelijk hoe natuur en landbouw zich samen ontwikkelen. De spontane vegetatie van vaatplanten monitort de beheergroep zelf en ook worden aantekeningen gemaakt van overige waarnemingen, zoals het klein vliegend hert, een best bijzondere kever die hier rondliep. Aan een uitgebreider en systematischer monitorproject met de andere gaarden in De Park wordt in 2018 begonnen.

Het Klein vliegend hert

Bijzonderheden groei en bloei

Opvallend aan de vegetatie dit jaar was dat de hanenpoot die vorig jaar massaal stond in vooral de westelijke boomgaard en iets minder in het oostelijke deel, dit jaar zo goed als verdwenen was. Alleen daar waar gegraven werd, groeide nog wat. Dat was met name in het tuinachtige stukje bij de pomp waar permanente groentes als kardoentjes, lekker soort zuring en suikerwortel geplant zijn. Maar in 2017 was het het jaar van de zwarte mosterd. Het vrolijke hoge geel was wel erg aanwezig waardoor op het eind van de zomer het toch maar rond struiken kortgeknipt werd. Dat gaf licht en voorkwam beschadiging door neervallende stengels.

Vanaf dit jaar wordt het groeiseizoen door bijgehouden hoe de aangeplante bomen en struiken zich ontwikkelen. Vooral de conditie van veel fruitbomen gaf zorgen. Ze blijven iel, niet vol in het blad en heel weinig fruit kwam voort uit de bloesem. De late nachtvorst heeft hier ook geen goed gedaan.

Rijp werd nagenoeg niets, op die ene amandel na. Een appel aan de Ontario werd groot en rood genoeg en de vogels vonden hem erg lekker. Ook enkele nashipeertjes werden opgegeten voor ze geplukt waren. Ze waren nog zo klein dat ze nog niet rijp leken. De Groninger Kroon had ook veel appels maar ze bleven te klein.

Een deel van de peren is aangetast door perenroest wat ook een nadelig effect heeft op de groei en bloei. Onbekend is waar ergens in de weide omgeving de jeneverbess staat waarop de schimmel overwintert.

Appelbomen zaten behoorlijk onder de spinsels van de spinselmot. Veel fruit had te lijden onder de late en stevige nachtvorst eind april. Een aantal bomen ging dit jaar alsnog dood en zullen door de Parkorganisatie vervangen worden komend voorjaar.

Twee wilde eenden broedden op het terrein en zeker een van de nesten moet verantwoordelijk zijn voor de 8 jonge eendjes die in de aanpalende watergang zwommen op een gegeven moment. Een ril van gesnoeiende wilgentakken is aangelegd door een knotter van de SOGN bij de pecans, achter de wal. Later, met nieuwe aanvoer van takken kan deze nog uitgebreid worden.

Krentenboom Prince Charles in de mosterd. Met natuurlijk een kroontje op de besjes. (zie bes rechtsonder)

2 Sociaal beheer en communicatie

Inleiding

Voedselbos De Parkse Gaard bestaat om te laten zien hoe het anders kan, voedsel voortbrengen zonder natuurlijke ontwikkeling tegen te werken en te ontwrichten, binnen de grenzen van het natuurlijk systeem. Dat is niet iets om verstoort aan te werken én we vinden het belangrijk om dit met andere mensen samen te doen en zoveel mogelijk mensen ervan kennis te laten nemen.

De meest sociale plek is opgeknapt. De zitplek bij de poel is een sfeervolle plaats om met mensen te zitten en om een potje te koken. Met vereende kracht is deze vergraven tot een vlak terrein. Tevens is de poel plaatselijk verdiept zodat er een deel is dat nooit meer droogvalt. Met de vrijgekomen grond is een walletje opgeworpen achter de zitplek.

Activiteiten

Op De Parkse gaard:

Open middag op laatste zaterdag van de maand. Een vrije inloop gecombineerd met mensen die aan het werk zijn werd in op het eind van het jaar omgevormd naar een middag rond een bepaalde activiteit. Een demonstratie mosterd maken, van de dominant aanwezige zwarte mosterd, trok slechts 1 belangstellende. Na de oktobermiddag met kastanjes poffen boven een vuurtje, met vijf belangstellenden, stopten de inloopmiddagen voor dit jaar.

Organiseren van workshops. Tot twee maal toe werd een pluktocht aangekondigd waarna de oogst verwerkt zou worden tot kruidenboter en thee. Beide keren regende het pijpenstelen en was afzeggen van de telkens ongeveer 5 belangstellenden eigenlijk overbodig. Ilse Zwartjes, herboriste, was de deskundige die de tocht zou begeleiden.

NLDoet is een goede gelegenheid nieuwe mensen te trekken en werk gedaan te krijgen in een leuke sfeer trokken dit jaar 7 mensen die stevig werkten waardoor een pergola voor kiwibes stond na afloop van de dag. Ook zijn er veel struiken geplant. De nieuwe pan aan de driepoot boven een vuurtje werd in gebruik genomen. De soep smaakte prima.

- Promotie en informatieverstrekken elders

Regelmatig zijn mensen van de Parkse Gaard aanwezig met informatiekraam op markten en andere gelegenheden in de regio waar potentieel geïnteresseerd publiek komt. Zoals de voorjaars- en zomermarkt van de Landerij, op de Lentse markt in de Warmoes, op de streekmarkt van de Bredelaar en niet te vergeten op de opening van het festivalterrein in onze eigen De Park eind september. Daar bakten de Gaarden gezamenlijk pannenkoeken waarop een saus geschept werd van pruimen, vlierbessen, sleedoorn en peren die in de omgeving geraapt en geplukt waren. Het graan, afkomstig van de rogge van de Santacker, werd ter plekke gemalen door twee maatschappelijke stagiaires. Het was een heel smakelijke traktatie

We waren ook present met onze informatie op gelegenheden als de Woonmarkt in het Gemeentehuis van Overbetuwe, de Vrijetijdsmarkt in de Dorpsstraat in Elst.

- **Aangevraagde activiteiten**

Voor gehandicaptenplatform uitleg geven tijdens hun scootmobieltocht door het gebied.
Met vergoeding: Excursie voor werkkuitje van ambtenaren Provincie, Team Omgeving.
Rondleiding Veldwerkgroep IVN Arnhem.

Communicatie

De digitale Nieuwsbrief wordt eerst één- en later tweemaandelijks rondgestuurd aan, eind 2017. 115 belangstellenden.

Het twitteraccount van de Parkse Gaard had eind 2017 55 volgers.

Begonnen aan opzet nieuwe website door van websitemaker Carien Klein Breteler.

Aantrekken van medewerkers blijft iets van lange adem. Allerlei mensen deden korte of langere tijd mee en verdwenen weer als actief betrokkene. Wel is een werkploeg van mensen die komt aanpakken als er werk verzet moet worden.

Een apart verhaal zijn de statushouders. Gemeente Overbetuwe zocht plaatsen voor vrijwilligerwerk voor statushouders.

De 4 Gaarden hebben een plan hiervoor opgezet, dit gepresenteerd op een informatiebijeenkomst maar de feitelijke belangstelling van statushouders bleek miniem en er is niets van terechtgekomen.

3 Commercieel beleid

Inleiding

Het streven is om met verwerking en verhandeling van producten uit de Parkse Gaard en met publieksactiviteiten inkomsten te verwerven. Daarnaast is een langjarige bijdrage in het vooruitzicht gesteld omdat voor het uitvoeren van beheer van dit onderdeel van Park Lingezegen.

Zolang het voedselbos nog in de eerste groeifase is, zijn er voornamelijk eetbare wilde planten te oogsten, die we dan ook als basis voor activiteiten als workshops.

Oogst

Naast 300 gr appelbes zijn zwarte bes, rode bes en krentjes geplukt in kleine hoeveelheden wanneer ze rijp waren. Opgegeten door plukker. Al met al minder dan 1 kilo oogst. Rozebottels, ± 500gr, waren lastig te verwerken.

Contacten:

In september bezoek van Vincent en Matthijs van Nevel bierbrouwerij in Nijmegen. Ze zijn geïnteresseerd in aromatische gewassen voor hun gruyt samenstelling. Het planten ervan is een overweging. Afzet is niet gegarandeerd

Samenwerking met kok Kees van restaurant De Droom verkend door Cidergaard en De Parkse Gaard. Tot concrete samenwerking is het nog niet gekomen. Kok Kees kookt vaker met wat hijzelf plukt, met name paddenstoelen van de Veluwe en is geïnteresseerd in wat voedselbossen kunnen bieden. Aanwezig zijn op markten heeft de mogelijkheid voor verkoop, maar tot nu toe was informatie verstrekken de belangrijkste activiteit en hebben is het nog niet eens gelukt het stageld terug te verdienen met verkoop van fruitleer en gedroogd fruit.

Op markten, beurzen en cursussen letten we op mogelijkheden en contacten voor afzet, verwerking en samenwerking.

Bijlage

1. Overzicht weer in 2017

Bijlage 1

Weeroverzicht 2017

Over het geheel gezien was het weer een zeer warm jaar, net als de voorgaande drie jaren.

Januari was echter flink koud met stevige vorst, maar **februari** was na nog wat sneeuw in het begin, een zachte voorjaarsmaand met redelijke regenval..

Maart was vooral zonnig, warm en best droog met de meeste regen in het begin van de maand.

In **april** draaide het weer om en deed zich na een warm begin alsnog vorst voor. Op het einde van de maand zorgde nachtvorst voor veel schade in de fruitteelt. Ook op de Parkse Gaard waren de gevolgen duidelijk van nachtvorst op de 23^e. Veel boompjes groeiden in de tweede helft van de zomer toch weer uit nadat de eerste bloei verloren ging, maar de enkele weken tevoren geplante kiwibes hield er mee op, op een plant na. Er viel niet veel regen.

Daarna werd het in **mei** steeds warmer en droger tot het op het laatst heel droog en warm was. Op de Parkse Gaard werd water gegeven, vooral aan nieuwe aanplant.

De zomer was in **juni** nog warm maar in **juli** en **augustus** wisselvallig, met veel regen en temperaturen op normaal of iets daaronder.

September was een koele maand met zelden temperatuur van 20 graden waarna **oktober** en **november** weer warmer waren dan normaal. In **september** vielen zware buien. In **oktober** was het na flinke regen in het begin vrij droog en evenals in november.

Ook **december** was zacht, met vrij veel regen en enkele dagen vorst en ook wat sneeuw.

Bron: KNMI